19. Frumvarp

til laga um fræðslumálastjórn.

(Lagt fyrir Alþingi 1930).

1. gr.

Fræðslumálaráðuneytið hefir yfirstjórn allra kennslu- og skólamála.

2. gr.

Fræðslumálastjóri stýrir framkvæmdum í kennslu- og skólamálum. Hann sér um að gildandi lögum og fyrirmælum um fræðslumál sé hlýtt og heimtar allar nauðsynlegar skýrslur um skólahald í landinu.

Álits fræðslumálastjóra skal leitað um öll skólamál, sem undir fræðslumálaráðuneytið falla.

Fræðslumálaráðuneytið getur falið fræðslumálastjóra fullnaðarafgreiðslu þeirra mála, sem ráðuneytið telur sig ekki þurfa að hafa bein afskipti af, enda sendi hann ráðuneytinu ársfjórðungslega skrá um þau mál, er þannig hafa verið afgreidd.

Nánar skal ákveða í reglugerð um skyldur og störf fræðslumálastjóra.

3. gr.

Laun fræðslumálastjóra skulu vera jöfn launum þeirra embættismanna, sem taldir eru í 1. málsgrein 17. gr. laga nr. 71, 1919 um laun embættismanna, en skrifstofukostnaður greiðist eftir reikningi samþykktum af ráðuneytinu.

4. gr.

Fyrir barnaskóla, héraðsskóla og gagnfræðskóla skulu vera skólaráð. Fræðslumálastjóri er formaður og framkvæmdarstjóri þeirra. Í skólaráði sitja auk hans:

1. Fyrir héraðs- og gagnfræðaskóla: Einn maður kosinn af félagi héraðsskólakennara og annar kosinn af föstum kennurum gagnfræðskóla í kaupstöðum.
2. Um skólaráð barnaskóla fer eftir lögum nr. 19, 1928 um fræðslumálanefndir.

Ráðuneytið setur reglugerð um kosningar, skyldur og störf skólaráða.

5. gr.

Skólaráð gera tillögur til fræðslumálaráðuneytisins um námskrár, kennslubækur, kennsluáhöld og tilhögun prófa, hvert á sínu sviði.

Kostnaður við skólaráð telst til skrifstofukostnaðar fræðslumálastjóra.

Skólaráðsmenn gegna störfum endurgjaldslaust.

6. gr.

Við barnaskóla skal vera kennslueftirlit. Til eftirlitsins skulu skipaðir hinir hæfustu barnakennarar, einn fyrir hvert eftirlitssvæði til fimm ára i senn. Eftirlitssvæði skulu einkum fara eftir sýslum og kaupstöðum, en þó má víkja frá því, þegar annað þykir hentara.

Eftirlitsmenn skulu a. m. k. einu sinni á ári koma i hvert skólahérað i sinu umdæmi, á þeim tima, sem kennsla fer fram, og senda skólanefnd og fræðslumálastjóra árlega skýrslu um fræðsluástand sins héraðs.

Eftirlitskennurum skal skylt að halda þau próf, sem fræðslumálastjórnin fyrirskipar og veita leiðbeiningar um kennslu og skólaskipun. Fræðslumálastjórnin setur i reglugerð nánari ákvæði um starfsvið eftirlitskennara og störf þeirra.

7. gr.

Laun og ferðakostnaður eftirlitskennara barnaskólanna greiðist úr rikissjóði eftir þeim reglum, sem fræðslumálastjórnin setur. Launa- og ferðakostnaðargreiðslur til þeirra mega ekki fara fram úr 15 þús. kr. á ári, og falla þá niður launagreiðslur úr rikissjóði til prófdómenda samkv. 18. gr. laga nr. 40, 1926 um fræðslu barna. Kostnaður, sem af prófum leiðir, greiðist hér eftir úr sveitar- eða bæjarsjóði, enda skulu skólanefndir skipa prófdómendur.

8. gr.

Til kennslueftirlits við aðra skóla skulu settir skólafróðir menn um stundarsakir, eftir því sem fé er veitt til þess i fjárlögum.

9. gr.

Fræðslumálastjóri hefir yfirstjórn kennslueftirlitsins, og litur eftir skólum sjálfur, eftir því sem ástæður leyfa.

10. gr.

Fræðslumálastjóri hefir yfirumsjón með þeim skólabókasöfnum og alþýðubókasöfnum, námskeiðum og fyrirlestrum, er styrk fá úr ríkissjóði, og heimtar um allt þetta árlegar skýrslur.

11. gr.

Fræðslumálastjóri skal árlega gefa út yfirlitsskýrslu um allt skólahald i landinu.

12. gr.

Lög þessi öðlast gildi þegar i stað. Jafnframt eru úr gildi numin ákvæði, er fara i bág við þessi lög.

Greinargerð.

Um fræðslumálastjórn eru nú engin sérstök lög i gildi. Ákvæðin um yfirstjórn fræðslumála i 33. gr. laga nr. 59, 1907, um fræðslu barna voru felld

úr gildi með lögum nr. 40, 1926, um fræðslu barna, án þess að nokkur lagaákvæði hafi verið sett í staðinn allt til þessa.

Það leiðir af sjálfu sér, þegar lög eru sett um fræðslumálastjórn, að fræðslumálastjóra sé ætlað að vera ráðunantur fræðslumálaráðuneytisins um öll skólamál er undir ráðuneytið falla. Á skólum og fræðslustarfsemi er enginn sá eðlismunur, að tvískiptingar sé þörf um yfirstjórnina. Ákvæði þessi taka þó að sjálfsögðu ekki til háskólans. Fræðslumál vor eru nú orðin allyfirgripsmikil og ber nauðsyn til að auka skrifstofuhald fræðslumálastjóra frá því sem nú er. Hann verður að hafa sérstaka skrifstofu og mannahald, eftir því sem störfin heimta. Fræðslumálastjórninni er rétt að fela fræðslumálastjóra fullnaðarafgreiðslu ýmsra mála, einkum þeirra, sem fara eftir föstum reglum. Við það sparast mörg og óþörf skrif.

Rétt er að tryggja kennurum ýmsra skóla íhlutun um námsskrár og annað sem sjálfu kennslustarfinu við kemur. Því verður bezt við komið með skólaráðum.

Aðalnýmæli þessa frumvarps er um kennslueftirlit með barnaskólum. Um það hefir oft verið rætt á kennarafundum og það fyrirkomulag, sem hér er stungið upp á, hefir fengið mikinn byr. Vegna örðugra samgangna og dýrleika mun ekki tiltækilegt að hafa stór eftirlitshéruð og sérstaka eftirlitsmenn, sem ekki hafa önnur störf með höndum. En sé frá því horfið, er ekki um aðra að velja en hina hæfustu menn úr hópi starfandi kennara. Þeir einir, sem hafa kennslu að aðalstarfi, eru líklegir til að geta orðið til mikils gagns. Þá töf sem verður á starfi kennara, sem gegna kennslueftirlitinu, má bæta upp með stundakennslu eða því að láta kennslu byrja nokkru fyr eða enda seinna en ella. Á það ekki að þurfa að valda teljandi örðugleikum. Fyrir eftirlitskennara má hafa námskeið á nokkurra ára fresti, og fyrir þeirra tilverknað getur ýmisleg nýbreytni, sem horfir til bóta, breiðst út á skömmum tíma, sem annars tæki áratugi að koma í kring. Það kennslueftirlit af hálfu fræðslumálastjórnarinnar, sem í vorprófunum hefir verið fólgið, flytzt að sjálfsögðu yfir á eftirlitskennarana og er því eðlilegt að prófdómendakostnaður sé tekinn til að standast straum af hinni nýju skipun. Hámark launagreiðslna og ferðakostnaðar er í frumvarpinu miðað við prófdómendakostnað undanfarin ár. — Það mun vart vera komin tími til að setja fasta kennslueftirlitsmenn með öðrum skólum en barnaskólum, en rétt er þó að öðru hvoru séu settir skólafróðir menn til að athuga og gefa leiðbeiningar um kennslu í einstökum námsgreinum. Eykur það mjög möguleikana til útbreiðslu þeirra aðferða, sem bezt gefast. Kennslueftirlit skólastjóranna, en á þeim hvílir aðalábyrgðin um árangur skólastarfsins, gerir ekki óþarft eftirlit manna, sem sérfróðir eru í sinni grein og fá tækifæri til að athuga kennslu í mörgum skólum.

Þá er í frumvarpinu mælt svo fyrir, að árlega skuli gefin út yfirlitsskýrsla um allt skólastarf í landinu, og hefir slíka skýrslu lengi vantað.

Að öðru leyti hefir ekki þótt ástæða til að ákveða í frumvarpinu um einstök atriði, enda fer bezt á að geyma reglugerðum allt annað en aðaldrættina.